

จัดทำโดย : กองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ

วัดแห่งที่ ๒ ในพุทธศาสนา

วัดเชตวันมหาวิหาร

วัดเชตวันมหาวิหาร หรือ วัดพระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นอาราม (วัด) ที่สร้างโดยท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี มหาเศรษฐีแห่งเมืองสาวัตถี บนที่ตั้งของเชตวัน หรือสวนเจ้าเชต นอกเมืองสาวัตถี ซึ่งอนาถบิณฑิกเศรษฐีซื้อมาด้วยเงินมากถึง ๑๘ โกฎิ (ตามการนับค่าเงินในสมัยนั้น) วัดแห่งนี้นับว่าเป็นวัดและที่มั่นสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล และเป็นวัดที่พระพุทธเจ้าประทับจำพรรษามากที่สุดถึง ๑๙ พรรษา วัดเชตวันมหาวิหารเป็นสถานที่เกิดเรื่องราวต่าง ๆ ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามากมาย

ปัจจุบันวัดเชตวันมหาวิหารเหลือเพียงซากโบราณสถาน ได้รับการบูรณะจากทางราชการอินเดียเป็นอย่างดี ตั้งอยู่ทางใต้ของแม่น้ำราปติ (Rapti) หรือ แม่น้ำอจิรวดีในสมัยพุทธกาล นอกกำแพงเมืองสาวัตถีไปทางทิศใต้ประมาณ ๑ กิโลเมตร ที่ ตำบลสะเทต (Saheth) รัฐอุตตรประเทศ ประเทศอินเดีย

วัดเชตวันในสมัยพุทธกาล

เดิมวัดเชตวันเป็นพระราชอุทยานสำหรับเสด็จประพาสของเจ้าเชต เจ้าชายในราชวงศ์โกศลแห่งเมืองสาวัตถี เป็นพระราชอุทยานร่มรื่นนอกตัวเมืองหลวง มีเนื้อที่ ๘๐ ไร่ (๓๒ เอเคอร์) วัดเชตวันมหาวิหารมีอีกชื่อหนึ่งปรากฏในพระสูตรว่า "วัดพระเชตวัน อารามของบิณฑิกเศรษฐี" ที่เรียกเช่นนี้เพื่อให้ทราบว่าวัดนี้เป็นวัดที่อนาถบิณฑิกะสร้างถวาย แต่ใช้ชื่อวัดของเจ้าของที่เดิม เพราะวัดแห่งนี้เดิมเป็นที่ของเจ้าเชตเศรษฐีเจ้าของที่ดินในสมัยนั้น ซึ่งอนาถบิณฑิกะซื้อต่อมาด้วยราคาที่แพงมหาศาลถึง ๑๘ โกฎิ (เจ้าเชตกำหนดให้นำเหรียญทองมาปูเต็มพื้นที่ ๆ ต้องการซื้อ) และข้ายังต้องใช้ชื่อวัดเป็นชื่อของเจ้าเชตอีกด้วย จึงทำให้วัดนี้ได้นามตามเจ้าของเดิม ในขณะที่อนาถบิณฑิกเศรษฐีเจ้าของที่ผู้สร้างวัดถวายไม่สามารถใส่ชื่อของตนไปในนามวัดได้ โดยวัดแห่งนี้อนาถบิณฑิกเศรษฐีได้สร้างถาวรวัตถุต่าง ๆ สิ้นเงินไปอีก ๓๖ โกฎิ จึงทำให้การสร้างวัดแห่งนี้มีราคาถึง ๕๔ โกฎิ

พระพุทธเจ้าได้เสด็จมาประทับจำพรรษาและบำเพ็ญพุทธกิจที่วัดแห่งนี้รวมถึง ๑๙ พรรษา นับว่าเป็นวัดที่พระพุทธองค์ประทับจำพรรษานานที่สุด เนื่องจากสถานที่แห่งนี้เป็นสถานที่สัปปายะต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะเมืองสาวัตถีในสมัยนั้นเป็นเมืองที่มั่งคั่ง สงบ และมีการอุปถัมภ์บำรุงเป็นอย่างดีจากพระเจ้าปเสนทิโกศล อนาถบิณฑิกเศรษฐี และประชาชนทั้งหลาย

วัดเขตนวันหลังการปรินิพพาน

หลังพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพาน วัดเขตนวันได้รับการดูแลมาตลอด โดยเฉพาะมูลคันธกุฎีที่มีพระสงฆ์เฝ้าดูแลทำการปิดกวาดเช็ดถูปูลาดอาสนะและปฏิบัติต่อสถานที่ ๆ พระพุทธเจ้าเคยประทับอยู่ทุก ๆ แห่งเหมือนสมัยที่พระพุทธองค์ทรงพระชนม์ชีพอยู่มิได้ขาด โดยมีการปฏิบัติเช่นนี้ติดต่อกันจวบจนเมืองสาวัตถีตกไปอยู่ในอำนาจของแคว้นมคธและเสื่อมความสำคัญลงจนถูกเมืองสาวัตถีและวัดแห่งนี้ได้ถูกทิ้งร้างไปหลังยุคกุษาณะ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๘ จากเมืองหลวงแห่งแคว้นเป็นชนบทเล็ก ๆ ที่ห่างไกล และสิ่งก่อสร้างถูกทิ้งกลายสภาพเป็นเนินดิน และชื่อของสาวัตถีได้ถูกลืมนำไปจากอินเดีย

มีการขุดค้นพบพุทธสถานและซากเมืองในช่วงหลัง ทำให้ปัจจุบันซากวัดแห่งนี้ได้รับการขุดค้นปรับแต่งเป็นอย่างดี ซึ่งต่างจากตัวเมืองสาวัตถีที่ไม่มีการบูรณะขุดค้นเท่าใดนัก จึงทำให้ปัจจุบันมีผู้มาจาริกแสวงบุญ ณ วัดเขตนวันเป็นประจำ ปัจจุบันชาวบ้านแถบนี้เริ่มหันกลับมาเรียกตำบลแห่งนี้ว่า ศรวัสตี (ภาษาสันสกฤต) เหมือนในสมัยก่อนบ้างแล้ว

จุดแสวงบุญและสภาพของวัดเขตนวันในปัจจุบัน

สถานที่สำคัญ ๆ ที่พุทธศาสนิกชนในปัจจุบันนิยมไปนมัสการคือ พระมูลคันธกุฎี ที่ได้ทำการขุดค้นปรับแต่งเป็นอย่างดี, อานันทโพธิ์ ต้นโพธิ์ที่ปลูกโดยพระอานนท์ในสมัยพุทธกาล ต้นโพธิ์ต้นนี้ปรากฏหลักฐานในคัมภีร์และยังคงยืนต้นมาจนปัจจุบัน, หมุกุฎีพระมหาเถระ, บ่อน้ำทรงสนานของพระพุทธองค์ เป็นต้น

(ต้นอานันทโพธิ์ ณ วัดเขตนวันมหาวิหาร)

(ซากพุทธสถานในวัดเขตนวันมหาวิหาร)

(อัญมณีสถูป สถูปพระอรหันต์ ๘ ทิศ)

(พระมูลคันธกุฎี ภายในวัดเขตนวันมหาวิหาร)

ที่มา : สมุดภาพแดนพุทธภูมิ ผู้รวบรวม สุนนท์ ปัทมาคม, ฉลองชนมายุ ๘๐ ปี พระสุเมธาธิปัตติ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑ พระวินัยปิฎก เล่มที่ ๑ มหาวิภังค์ ภาค ๑

พุทธกิจ ๔๕ พรรษา วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล